

alkalmasak arra is, hogy valaki csak tájékozódjon: gyorsan utánanézzon egy fogalomnak, egy definíciónak, egy témakörnek. Ez a frissesség a könyv legfőbb gyengéje is egyben. Nagyon hamar elveszítheti az aktualitását, bár ez napjaink digitális kultúrára vonatkozó szakirodalmában nem is lehet máshogy. A digitális könyvtárakra, külső szakmai forrásokra és a felhasznált szakirodalomra mutató csatolások nyomán nem csak ismeretszerzésre használható a könyv, de ugródeszkaként is funkcionál a kibertér könyvtári szempontú megismeréséhez.

Tóth Máté

Die Freundinnen der Bücher. –
Königstein ; Taunus : Ulrike Helmer Verlag, 2001. és 2003.
ISBN 3-89741-033-8
ISBN 3-89741-102-4

A könyves szakma és a nemi szerepek (gender-studies) közös szempontú megközelítése

A nők és a könyvek kapcsolata

Jóllehet a „gender-studies” eredményeinek ismerete, illetve magának az ismeretkörnek művelése Magyarországon sem ismeretlen terület, a recenzens számára mégis meglepő volt, hogy a nemek tanulmányozásához a könyves szakma újabb adalékokkal szolgálhat. A megállapítás fordítottja is igaz: a könyves szakma megismerését a nemek tanulmányozását folytató ismeretkör jelentős mértékben árnyalhatja, színesítheti. A meglepetés másik részét pedig az jelentette, hogy a két ismeretkör szintézisének eredményeit bemutató mű a német könyvpiacra nyomtatásban is meg tudott jelenni, pontosabban szólva a téma kifejtésének több kötetét is közre tudták adni, hiszen a recenzio apropóját a téma második kötetének megjelenése, illetve a harmadik kötet tervezete adta.

1987-ben, amikor az *Ulrike Helmer* által létrehozott kiadó a könyvpiacra lépett, tudatosan vállalta olyan, a nőkkel kapcsolatos és a nőknek szóló kiadványok megjelentetését, amelyek az érdeklődők számára újdonságot nyújtanak. A kiadó alapítása óta megjelent több mint háromszáz kiadványuk azt mutatja, hogy valóban új szint és – esetenként szokatlan – új elemet tudtak a könyvpiacra megjelentetni. A kiadónak a téma iránti elkötelezettségét

jelzi, hogy nem csupán divatot meglovagoló tartalmakat jelentetnek meg, hanem a női tudományok művelésében meghatározó és fontos, ma már a klasszikusok közé számító források gyűjteményét, olvasókönyv formában is közreadták (*Reader Feministische Politik&Wissenschaft*). Kiadványaik között egyaránt megtalálhatók a csók kultúrtörténetével kapcsolatos kiadványtól kezdődően, a nőtudományi és a nemek tanulmányozását folytató kutatások legújabb eredményeit felsorakoztató sajtótermékeken, a klasszikus női szerzőkön, a női foglalkozásokat bemutató köteteken, a szabadidő hasznos eltöltését segítő műveken, regényeken és életrajzokon át, a háború utáni politikatörténeti munkákig. Nem feladatunk a kiadó teljes palettájának ismertetése, csupán néhány olyan kiadványt emelünk ki szemléltetésül, amelyek a kiadó sokszínűségét, esetenkénti extrémítását mutatják. Például a *Feminist Spaces – Frauen im Netz* című kiadvány bemutatja: az internet használatával milyen új lehetőségek állnak a nők rendelkezésére annak érdekében, hogy a női tudományokkal és a feminizmussal kapcsolatosan tájékozódhassanak és kommunikálhassanak. Ugyancsak érdekes adalékkal szolgál a témához a *Gender und Militär* címmel megjelent kiadvány, amely nemzetközi áttekintést ad arról: mit jelent a demokrácia és az egyenlőség, valamint a politika szemszögéből az, hogy a seregben nők is szolgálnak. A magyar könyvkiadás viszonylatában egyáltalán nem megszokott az sem, hogy – nem kizárólagosan, de döntően – leszbikusok számára szépirodalmi munkákat jelentet meg kiadó.

A *Die Freundinnen der Bücher* címmel közreadott kötetek a kiadónak abba a profiljába illeszkednek, amely az egyes szakmák történeti fejlődése során elnőiesedett, vagy eleve nőknek szánt foglalkozásokat mutatja be. Hogy a legelső között azt a kiadványt említsük, amely a könyvkiadás körül tevékenykedő nők kaleidoszkópját mutatja: a *Gabriele Kalmbach* által összeállított és 2000-ben megjelent *Frauen machen Bücher* című mű. A könyvek barátnőit bemutató kötetek

– többek között – a menedzser, illetve menedzser életformát folytató nők, a női stewardessek, a tudományos élet területén dolgozó, a vezető pozícióban tevékenykedő nők, valamint a prostituáltak életét felvonultató kiadói törekvésekbe illeszkednek. A *Die Freundinnen der Bücher* című kötetek a könyves szakmához a legtágabb értelemben kötődő szakterületek és tevékenységi körök munkáját dolgozza fel. Azokat a munkálkodásokat, amelyeknek szoros, egymást kiegészítő, de ugyanakkor esetenként egymástól távol eső együttműködése a feltétele annak, hogy egy kiadvány kellő belső és külső igényességgel és harmonikus egységben születhessen meg. Az igénytelen megjelenésű sajtótermékekre végtelenül állnak rendelkezésünkre példák, ám a könyv tartalmát és külső megjelenését harmonikusan ötvöző művek csak kisebb számban találhatóak a könyvpiacra. A *Die Freundinnen der Bücher* kötetek közreadása azt a feladatot tűzte ki, hogy a könyvek létrehozása körül tevékenykedő szakmák és hivatások, valamint az olvasóközönség között hidat építsen. Ezt úgy kívánja megvalósítani, hogy az egyes szakmákat széles körben és egymással is megismerteti: a kötetekben találkoznak egymással a szortiment könyvkereskedők, az antikváriusok, a könyvtárosok, a lektorok, a fordítók, a szerkesztők és más olyan szerzők, akiknek tevékenysége a könyv körül forog, illetve az olvasók.

A *Die Freundinnen der Bücher* első kötetében azok a könyvkereskedőnők kerültek a középpontba, akik a könyvekben nem csupán egy eladásra szánt terméket látnak, hanem olyan közvetítőket, amelyek – az üzleti hasznon túl – az olvasás örömét, a tudás forrását is jelentik. Ezek a kereskedők jelentős szerepet vállalnak abban, hogy minden könyv megtalálja a maga vásárlóját, és minden vásárló megtalálja a számára fontos művet. Mindemellett igen sokat tesznek a könyvek és az olvasás népszerűsítéséért. A kötet lapjain színes kép bontakozik ki a német könyvkereskedők és könyvkereskedések múltjáról, jelenéről. Bemutatja azt a több, mint száz

éves utat, amelynek során a könyvkereskedői szakmában meghatározókká váltak a nők. A német könyvkereskedők lapja, a *Börsenblatt* 1895-ben tette közzé egy kiadó nyílt levelét, amelyben az állította, hogy – az akkor már jelentős számban tevékenykedő – könyvesbolti eladónők nem elsősorban a női nem képviselői, hanem ugyanolyan eladók, mint bárki, bárhol, bármely más kereskedésben. Vagyis mechanikusan és egyformán értékesítik a könyvet, vagy éppen a kolbászt. Mára azonban a könyvkereskedői szakma elnöiesedett, és ma inkább azt állíthatjuk, hogy a könyvkereskedésekben meghatározóan nők dolgoznak. Hogy hogyan vált egyre inkább meghatározóvá, majd megszokottá e jelenség, annak elemzése meghaladná a recenzió lehetőségeit, ám a kiadott kötetek is bizonyítják, hogy a női attitűd és mentalitás jobban illeszkedik ehhez a gyakran fizikailag is nehéz, de ugyanakkor sok örömet adó szakmához. Mára már természetessé vált, hogy a könyvesboltokban meghatározó szerepet vállalnak a nők, s nem csupán az eladásban, hanem az üzletek vezetésében, a könyvek eladásának menedzselésében és egyéb területeken is. Sőt! Nem csupán egyenrangú partnerei a férfiaknak, hanem – úgy tűnik – a könyvek forgalmazása során a nők valamiféle többlet-értéket testesítenek meg, amelynek eredményei gyakran az üzleti sikerekben is megmutatkoznak. A könyvértékesítésben tevékenykedő nők szerepének változása mellett a kötetben kibontakozik a német könyvkiadás és könyvkereskedés történetének egy sajátos, az egyén szempontjából és az oral history eszközeivel bemutatott metszete. Megismerkedhetünk azzal, hogyan élték meg és át a nemzeti szocializmus éveit, majd a háború utáni időket. Az egyes kötetekben kibontakozó könyvkereskedőnők portréi bemutatják azt is, hogy milyen veszélyekkel szembesültek azok a könyvkereskedők, akik a Német Demokratikus Köztársaságban az igényes, vagy a nyugati megjelenésű szak- és szépirodalmat forgalmazták; hogyan válhatott a diktatórikus politikai berendezkedésű NDK-ban egy kis berlini könyvkeres-

kedés az ellenzékét és az akkori hatalommal való szembenállást képviselő lakosság meghatározó alapintézményévé. Részletes bemutatja a kötet azokat a nehézségeket, amelyek napjaink egyetemes Németországának könyvkereskedői tevékenységét meghatározzák: a kelet-németországi lakosság elvándorlása, a könyváruházak önkiszolgáló rendszerének egyre inkább meghatározóvá válása, a látens módon meglévő két főváros problémája stb.

A második kötet bővíti a könyvek körül tevékenykedő hölgyek és szakmák bemutatását. Ebben a részben is több könyvkereskedőnő portréja bontakozik ki, ám a folytatásban a közismert könyvkereskedői tevékenység további árnyalását végzik el a szerkesztők. Itt helyet kaptak olyan könyvkereskedőnők portréi is, akik sajátos módon szolgálják a könyvek terjesztését.

A kötetben kirajzolódik a hamburgi *Katrin Hecht* életpályája, aki sajátos szakmai utat járt be, miközben abból a Katrin Hecht a könyvkereskedőből, aki először csupán városrésze vevői számára és kerékpárral szállította házhoz a könyveket, a hamburgi iskolák könyvszállító-specialistája lett. Saját tapasztalatai, pedagógiai tanulmányai segítették hozzá ahhoz az ötlethez, hogy az iskolák számára szükséges szakirodalom kiválogatásával és terjesztésével indítsa meg könyvszállító vállalkozását. Könyvkereskedése tulajdonképpen az iskolai könyvtárak számára profilírozott, igényes válogatásra, a közvetítői tevékenységre, illetve a házhozszállításra terjed ki. Olvashatunk a reutlingeni könyvkereskedőnőről, *Hilde Witschról*, aki csaknem kilencven éves koráig, család mellett, és férje halála után egyedül dolgozott azon, hogy a megfelelő szakkönyvek eljuthassanak az olvasókhöz. Reutlingenben egymást követő generációk sora élvezte az igényes könyvkereskedés és a gondos könyvküldő szolgáltatás előnyeit, míg 1962-ben Katrin asszony kénytelen volt a könyvesboltot megszüntetni. Azt követően már csupán a könyvküldő szolgálatot tartotta meg és a jogi szakterületre specializálódott. Ezt működtette több, mint negyven

éven át, svábos fáradhatatlansággal és teljesen egyedül. Visszavonulása után, a könyvkereskedők seniorinjának végre elég ideje marad az olvasásra.

A könyvküldő szolgálat modernebb változatát reprezentálja *Irene Gronegger*, aki az internetes könyvkereskedői lehetőségeket mutatja be. Részletesen szól az Amazon könyvvásárlási szolgáltatásáról, illetve annak az 1998 óta Németországban és a 2000 óta Ausztriában működő, továbbfejlesztett változatairól. Megismerhetjük az Amazon partnerprogramot, a feminista és nőtudományi művek terjesztésével kapcsolatos honlapokat, a hálózaton működő antikváriumokat, valamint a könyvesboltok állományának teljességét tartalmazó online boltokat is. Külön érdekessége az internetes könyvkereskedéseknek, hogy ott nem csupán vásárolni, hanem eladni is lehet könyveket.

A kötet bemutatja azokat a könyvkereskedőnőket is, akik azért választották ezt a foglalkozást, mert szenvedélyük az olvasás és az igényes műveknek az olvasókhoz való eljuttatása. Ők az irodalomért rajongó könyvkereskedőnők. A portrék közül ide tartozik például *Christiane Fritsch-Weith*, akinek üzlete Berlin-Schönebergben, a Bayerische Platzon található. Életcéljának tartja, hogy minden vásárlója számára megtalálja a megfelelő könyvet. Ezen túl azonban igen sok energiát és esetenként pénzt is fordít arra, hogy az egyes szerzőket és műveiket minél többen megismerhessék. Ennek érdekében rendszeresen szervez az újdonságok iránt érdeklődő olvasók számára felolvasóesteket és találkozókat. A kis könyvesboltba mindössze száz vendég fér be, ám *Christiane Fritsch-Weith* könyves rendezvényei olyan népszerűek, hogy gyakran legalább ennyien figyelik az üzleten kívülről az ott zajló programot. A rendezvények látogatása nincs belépődíjhoz kötve, mivel *Christiane* asszony fel fogása szerint: a résztvevők inkább könyvet vásároljanak a belépődíj helyett. A nagy szeretettel, szakmai igényességgel és odaadással gondozott könyvesbolt nem csupán választékával, hanem

az olvasókkal való kapcsolattartásban is kiemelkedik más könyvkereskedések közül. Az utóbbi években valóságos irodalmi olvasószalonná alakult. 1999-ben, a bolt alapításának 80. évfordulója alkalmából a tulajdonosnő megnyitotta az olvasók galériáját. Rábeszélte törzsvevőit, hogy hagyják magukat kedvenc könyvük társaságában lefényképeztetni, és válasszanak a kép alá egy számukra kedves idézetet. Eddig mintegy ötszáz fénykép gyűlt össze, amelyeken egyik kedvelt könyvükkel láthatók az olvasók, esetenként egy szófán, vagy éppen az ágyban heverve, vagy a konyhában, esetleg a strandon. 2005-ben újabb akciót indított az olvasás iránt elkötelezett tulajdonos: az internet felhasználásával zajlik az a program, amelyben a szerzők és az olvasók közösen alkotnak műveket, és amelyeknek közreadását is tervezik. *Christiane Fritsch-Weith* legfontosabb feladatának azt tartja, hogy kiváló színvonalú művek kerüljenek az igényes olvasói közönséghez, és – lehetőleg a közeljövőben – megtalálja azt az utódot, aki az üzlet sajátos profilját – csakúgy, mint saját maga – fontosnak, élethivatásának tekinti.

Egy sajátos, a történelmi múltban gyökerező irodalmi szalon felelevenítése és megszervezése motiválta *Helga Habsch* könyvkereskedőnő tevékenységét, amikor az Északi-tengernél fekvő Wilhelmshavenben, 1996-ban megvásárolta a Metropol-kávéházat, hogy ott irodalmi szalont működtessen. *Helga Habsch* azt a nők által működtetett irodalmi szalonkultúrát kívánta újból életre hívni, amely a XVIII-XIX. század fordulóján, Berlinben élte virágkorát, és amelynek egyik legmeghatározóbb személyisége *Rahel Levin* volt. Az 1801-ben, *Rahel Levin* által létrehozott irodalmi- kulturális szalon működtetésének célja az volt, hogy – kellemes körülmények között, társadalmi és társasági eseményként – bemutassa a korszak neves tudósait, művészeit, filozófusait, valamint azok írásait és egyéb alkotásait. A *Helga Habsch*ról szóló fejezetben egy modern „irodalmi szalonhölgy” szenvedélyes és elkötelezett életútja bontakozik ki, aki egyedül valósi-

totta meg küldetését. A wilhelmshaveni irodalmi szalonban havonta tartottak olyan felolvasó este- ket, művész-közönségtalálkozókat, amelyeknek témája a nő és a nőikkel kapcsolatos alkotások voltak. A szalon első rendezvényének például *Joachim Köhler* biográfus és újságíró volt a vendége, aki *Friedrich Nietzschéről* és *Cosima Wagnerről* írt könyvet. A rendezvényeket rend- kívül változatosság és gazdagság jellemezte: szerepelt a programban a tündérek világába be- vezető előadás; egy színész részleteket adott elő Victor Klemperer naplójából; bemutatták Sophie von La Roche életét; a közönség részt vett egy középkori kalandos utazáson, és amikor a híres osztrák író- és színésznőt, Erika Pluhart hívták meg vendégül, a több mint háromszáz fős ven- dégsereget és az egész programot át kellett köl- töztetni a kulturális központba, mert a kávéház- ban nem fértek el. Az irodalmi szalon tehát nem csupán változatos és gazdag programot kínált, hanem igen népszerű is volt. Irene Habsch a ren- dezvények házigazdája, gondosan összeállított és mindig igényes, elegáns külsővel, selyem és brokát öltözékben – aminek minden alkalom- mal fontos kiegészítői voltak a különleges és íz- léseken kiválasztott ékszerek, az elmaradhatat- lan kalap, amelyből a szalonhölgynek több mint harminc éve gondosan válogatott gyűjteménye van – személyesen fogadta a vendégeket. Am azt is pontosan tudta, mikor kell központi szere- pét átadni az aktuális program szereplői számá- ra. Ekkor háttérbe vonult és maga is élvezettel vett részt azon. Született tehetséggel animálta a programok résztvevőit, kérdései, hozzászólásai minden esetben a témában való tájékozottságról, jártasságról és nagy műveltségről tettek tanúsá- got. Am bármennyire is jól működött az irodal- mi szalon, a 35. előadás után Irene Habsch élete úgy alakult, hogy átköltözött Brémába, és ezzel a wilhelmshaveni irodalmi szalon megszűnt. Az irodalom nagyasszonya azonban továbbra is a könyvek és az olvasás szolgálatában tevé- kenykedik. Rendszeresen tart könyvismertetése- ket a rádióban, a napilapok oldalain felhívja az

olvasók figyelmét a kiadók rendezvényeire és új kiadású műveire. Az évente több mint nyolc- vanezer új kiadvány közötti eligazodásban so- kat segít a „*Literarische Solistin*” munkája, aki szenvedélyes olvasója az új megjelenésű művek- nek, és értő kritikái, ismertetései révén a kiadvá- nyokat közelebb viszi az olvasókhöz.

A kurrens könyvkereskedők bemutatása mellett ebben a kötetben helyet kaptak a régi könyvek újbóli értékesítésével foglalkozó antikváriusnők is. Érdekes portrét rajzol a *Doris Hermann* be- mutatató fejezet. Ő alkalmazottként kezdte egy antikvárius-lánc utrecht-i üzletében, ám később Amszterdamban, a híres Westerkerk nevet viselő templommal szemben vásárolt meg egy antikvá- riumot, ahol a nőknek és a nőkről szóló irodalom teljes készletét árusítja. Az üzletet annak profil- járól – *Vrouwenindruk* – nevezte el, ahol elad- ható és megvásárolható minden, amit a nőkről írtak és kiadtak. Doris Hermann elkötelezetten, többnyire személyes utánajárással, nyomozás- sal gyűjti üzletében a nőikkel kapcsolatos műve- ket és nem csupán a holland, hanem az angol és német nyelvű könyveket is. Az antikváriumban egyaránt kaphatók a témával kapcsolatos szép- irodalmi munkák, teológiai, pszichológiai mű- vek éppúgy, mint történelmi, politikai és zenei témájú kiadványok, valamint a szüfrazsettekről, a nők elleni erőszakról, a női mobilitásról szóló, valamint a nő kutatással kapcsolatos ismeretter- jesztő és szakkönyvek. A kis antikvárium már eddig is jelentős vásárlói kört gyűjtött össze: tö- megeken keresik fel az üzletet a téma művelőitől, az egyszerű érdeklődőktől, a turistákon, a könyv- gyűjtőktől és könyvrajongókon át, az egyetemek könyvtárai és az online megrendelők is.

A könyves szakmát megjelenítő kiadvány má- sodik kötetében több, különleges életpályát is- merhetünk meg a könyvtárosnők köréből is. A kiadvány nem azokkal a könyvtárosokkal foglal- kozik, akik hagyományos könyvtári tevékenysé- get végeznek, hanem azokkal, akik emellett va- lami különlegességgel is szolgálják a könyvek és

az olvasás, az irodalom ügyét. A kötetben külön portré mutatja be *Uta Biedermann*t, aki könyvtárosi munkája mellett a kölni irodalmi műhely meghatározó személyisége. Híres szülőtte, Heinrich Böll ellenére is Köln, a hetvenes évek fordulójáig, a művészetek és a zene metropoliszának, és nem az irodalom városának tartotta magát. Az irodalmi élet megteremtése érdekében sokat harcolt a város korábbi könyvtárigazgatója, *Horst Tümmers* és az itt élő író, *Dieter Wellershoff*, míg végre Kölnben az irodalmi élet a többi művészettel azonos értékű szerepet kapott. A város irodalmi közéletének létrehozásában a kezdetektől fogva tevékenyen részt vett *Uta Biedermann* is. Az ő szakértelmének, elhivatottságának és szorgalmának köszönhetően a városban irodalmi rendezvények egész sorát tartották, amelyeknek főként a könyvtár adott otthont. A kölni irodalmi élet szervezésének egyik meghatározó állomása és kifejezője volt a LIK (Literatur in Köln) című folyóirat megindulása, amelyet szintén Uta Biedermann szerkesztett. Eleinte a LIK csupán egy nagyformátumú füzetsorozatot jelentett, amely a hetvenes évek közepétől 1990-ig rendszertelenül jelent meg. A folyóirat közreadása a városi könyvtár gondozásában működő irodalmi központ és műhely létrehozásának lehetőségét is megalapozta. Így ma a LIK már nem csupán rendszeresen megjelenő folyóiratot jelent, hanem a kölni irodalmi életet összegyűjtő és reprezentáló, jelentős nagyságú irodalmi archívumot is. A helyi születésű, illetve a városban hosszabb ideig élő szépírók és esszéisták tevékenységét dokumentáló gyűjteményt a városi könyvtár raktárában őrzik. Nagyságrendjét és jelentőségét mutatja a több, mint 11 ezer kötet és kézirat, valamint egyéb dokumentum, a LIK füzeteinek teljes sorozata, valamint a mintegy 55 ezer újságkivágat. A helyi irodalmi élet centrumát és műhelyét jelentő LIK teljes tevékenységének tervezésében és létrehozásában meghatározó szerepet vállalt Biedermann asszony, aki – városi könyvtárosi tevékenysége mellett – szabadidejében szervezte a város iro-

dalmi életét, oly módon, hogy azt összekötötte a könyvtár tevékenységével. Például 1990-ben, a városi könyvtár alapításának századik évfordulójára megjelent LIK-Heft a városi könyvtárról szól. A LIK rendszeresen szervez a város egészét megmozgató irodalmi rendezvényeket, amelyeken vendégül látják a helyi szerzőket, ismertetik műveiket. A programok legfőbb célja, hogy az irodalmat közelebb vigye az emberekhez. Ennek keretében hirdették meg a fiatalok körében, 1979-ben, a városi könyvtár újbóli megnyitása alkalmából az írói versenyt, amelynek legjobb pályamunkáit a Beltz Kiadó megjelentette, és amely felkerült a német ifjúsági könyvdíj listájára is. A LIK-program gondozása érdekében Uta Biedermann szoros együttműködést alakított ki a város hivatalaival, szervezeteivel és intézményeivel. A rendezvények közül kiemelkedik a rádiójáték-galéria, amely – a többi programhoz hasonlóan – évek óta a könyvtár gondozásában működik. Ez azt jelenti, hogy a rádiójátékokat közösen meghallgatják, majd beszélgetés következik a szerzővel, a rádiójáték-osztály képviselőjével és egy külső szakemberrel, aki a rádiójáték témájához kiegészítésekkel és magyarázatokkal szolgál. Uta Biedermann mára az irodalmi élet területén fogalommá vált Kölnben. Nélküle nem tarthatók meg a nemzetközi irodalmi rendezvények sem, mint erre példa volt az INTERLIT '82, vagy az 1989-es PEN-kongresszus. Figyelemreméltó adalékkal járul hozzá a könyvtárosok kötetbeli ábrázolásához az a mintegy húsz oldalt kitevő fejezet, amely a könyvtárosnők irodalmi és egyéb művészeti, illetve a populárisabb műfajok ábrázolásaiból mutat be részletet. A fejezetet *Juliane Hagenström* interpretációjában olvashatjuk, aki néhány évvel ezelőtt kezdte meg hasonló témában a kutatásait, szakdolgozata elkészítése céljából és a témába annyira beleszeretett, hogy azóta is folyamatosan gyűjti a különböző ábrázolásokat. A szerzőt elsősorban az érdekli, hogy milyen motívumok és évszázadok alatt kialakult klisék alapján ábrázolják a valós, valamint a csak szerzői fikcióban

létező könyvtárosnőket. Kutatásait a legszelebb körben végezte el, beleértve a regényeket, a gyermekkönyveket, a képregényeket, a reklámokat és a játékfilmeket is. A kötetnek ebben a fejezetében olvashatunk részleteket azokból az írásokból, amelyekben a fiatalok fogalmazzák meg emlékeiket a könyvtáros-nőkről, arról, hogy hogyan látják a los angelesi nyilvános könyvtárban dolgozó *Miss Hopkinst*, hogyan ábrázolta *Stephen King* a könyvtárost egyik regényében, hogyan jelenik meg a Harry Potter-kötetben a könyvtárosnő és így tovább. A számos szemelvényt felsorakoztató fejezet tanulságaként a szerző azt a következtetést vonhatta le, hogy a könyvtárosnőkről alkotott kép az utóbbi évtizedekben alig változott, miközben a könyvtárosok munkája alapvetően mássá vált, mint a korábbi időkben. A művek által a könyvtárosokról sugárzott kép sztereotip, amely gyakran a korábbi évszázadok során a könyvtáros-nőkkel kapcsolatosan kialakult klisékből táplálkozik.

A részletesen bemutatott fejezetekkel együtt összesen 28 portrét rajzolnak meg a könyv szerkesztői, amelyek között olvasható, többek között, a Straelenben működő és több mint százezer kötetes könyvtárral (ahol 270-féle nyelven és dialektusban készült kiadvány található) felszerelt Európai Fordítók Kollégiuma házának vezetője, a Berlin-Wilmersdorfban működő és biográfiai műveket értékesítő könyvkereskedő, két könyvkereskedést vezető barátnő, akik egy hétre üzletet cseréltek, három barátnő, akik sajátos irodalmi szalont működtetnek: nők mutatnak be nőkről szóló olvasmányokat, nők számára, a krimikereskedő-nő, aki üzletének a csigalépcső nevet adta és az érdekesebbnél érdekesebb felsorolást még tovább lehetne folytatni. A kötetbe szerkesztett portrék alapján rendkívül színes, érdekes és változatos könyves, valamint irodalmi élet körvonalai bontakoznak ki az olvasókönyv oldalain. Az arcképek hosszabb-rövidebb megrajzolása eleven, szórakoztató olvasmányokat nyújt közönsége számára amellet, hogy a mai német könyves szakmáról részletes képet ad.

Kíváncsian várjuk a kiadványsorozat harmadik kötetét, amely a tervek szerint újabb olyan szakmákat mutat majd be, amelyek a könyv létrejötte és terjesztése körül tevékenykednek: például kiadók, fordítók, könyvszerkesztők, lektorok, illusztrátorok, könyvtervezők szólnak majd meg a gyengébb nem köréből.

A jól megszerkesztett, egyenként mintegy kétszáz oldalas kötetsorozat igényes könyvészeti kivitelben készült el, jóllehet csupán ragasztott és papírkötésű a könyv, mégis meglehetősen használat-állónak tűnik. Mindkét kötet esetében azonos a borító: a grafikailag és tipográfiai igényes, vonzó borítón *Sylvia Beach* képe látható saját könyvkereskedése előtt. Mindkét kötetben, valamennyi portréval kapcsolatosan képeket találhatunk, amelyek általában a fejezet főszereplőit mutatják be, de például a *Christiane Fritsch-Weith* által működtetett olvasói galéria egyes képei is megtalálhatók a vonatkozó fejezet után. Külön figyelmessége a kötet szerkesztőinek, hogy a könyv végén felsorolja azoknak a boltoknak, intézményeknek és személyeknek a címeit, elérhetőségeit, akik, illetve amelyek a kötetben megtalálhatók. A könyvek gondos szerkesztését mutatja az is, hogy nem csupán a kötetben felhasznált forrásokat, hanem a képek tulajdonosainak nevét is felsorolják.

A kötetek piacra kerülésével egy újabb érdekes, könyvvilágbeli utazást tehetnek az olvasók. A könyvek szellemes, olvasmányos stílusa kiválóan alkalmas arra, hogy könnyed, de mégis igényes, akár utazás közben és részleteiben is élvezhető olvasmánnyal gazdagítsuk ismereteinket és könyvtárunkat. Ajánljuk ezt az olvasnivalót mind a könyvkereskedelemben, mind pedig a könyvtárakban dolgozók számára, akik a kötetekben bőségesen találhatnak érdekes és jól hasznosítható ötleteket, módszereket.

A könyvsorozat megjelenése pedig alkalom arra, hogy elgondolkodjunk: vajon a megújult magyar könyves és könyvtáros szakma nem tudna-e hasonlóan színes és elkötelezett személyiségeket bemutatni. Mint ahogy alkalom arra is, hogy

megkérdézzük: az irodalom, a könyv, az olvasás népszerűsítése vajon csak a méregdrága tömegkommunikációs eszközök révén, eseti akcióval érhető-e el, vagy tartós eredményt inkább azoktól a kisebb, esetenként provinciális műhelyektől, irodalmi szalonoktól, elhivatott könyvkereskedőktől és könyvtárosoktól várhatunk, amelyeknek Németországban – mint láttuk – meglehetősen nagy kultusza bontakozott ki.

Sipos Anna Magdolna

Univerzitná knižnica v Bratislave : multifunkčné kultúrne centrum = The University Library in Bratislava : the multifunctional cultural centre / [zost. Tibor Trgiňa]. – Bratislava : Univerzitná Knižnica, 2005. – 80 p. ; 31 cm
ISBN 80-85170-83-3

Korszerű könyvtár ódon falak közt

A *Pozsonyi Egyetemi Könyvtár* (továbbiakban: PEK) mintegy 2 és fél millió dokumentumot számláló gyűjteményével Szlovákia második legnagyobb könyvtára, valamint az ország legrégebbi és legjelentősebb tudományos könyvtára. A közelmúltban állami finanszírozásból (!) került sor az intézmény ódon épületeinek felújítására, a könyvtár „multifunkcionális kultúrközponttá” alakítására. A 2005-ben befejeződő beruházás összköltsége majdnem elérte az 500 millió Sk-t, ami mai árfolyamon 3,7 milliárd forintnak felel meg.

Talán nem róható fel a sorsnak, hogy a könyvtár története nem egészen úgy alakult, ahogyan az illetékesek valamikor elképzelték. Kétszer is tervezték, hogy a könyvtár számára új épületet emeljenek. A tervek azonban – szerencsére – soha nem jutottak el a megvalósulásig. Ma a könyvtárnak három épület ad otthont Pozsony óvárosában. Ezek közül kettő (a magyar királyi kincstári kamara egykori épülete, valamint a császári birtokok főigazgatójának, Leopold de Paulinak egykori palotája) közvetlen egymás mellett helyezkedik el, a harmadikat, az egykori klarissza rendi kolostort egy utca választja el a kamara épületétől. (Megjegyzendő, hogy a XIX. század első felében a kincstári kamara épülete a pozsonyi magyar diéta üléseinek helyszíne is volt.)

A PEK-et bemutató, szlovák és angol nyelvű reprezentatív kötetben a könyvtár, valamint a könyvtár épületeinek történetén túl részletes információkat, adatokat találunk a beruházás kitűzött